

**Корж З.В.,**

кандидат сільськогосподарських наук, доцент  
кафедри моніторингу навколишнього  
природного середовища Житомирського  
національного агроекологічного університету

**Войцицький А.П.,**

доцент кафедри моніторингу навколишнього  
природного середовища Житомирського  
національного агроекологічного університету

## **Нормативно-правові та організаційні аспекти здійснення екологічної експертизи проектних матеріалів**

У статті проаналізовано порядок проведення екологічної експертизи проектних матеріалів будівництва, здійснено порівняння з досвідом західних країн. Обґрунтовано необхідність внесення змін до місця оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) у загальній схемі інвестиційного процесу будівництва.

**Ключові слова:** екологічна експертиза, нормативно-правові акти, законодавство, державне управління.

**Korzh Z.V., Voycickiy A.P. Normative and organizational aspects of ecological assessment of project materials**

В работе проанализирован порядок проведения экологической экспертизы проектных материалов строительства, проведено сравнение его с опытом западных стран. Обоснована необходимость внесения изменений к месту ОВОС в общей схеме инвестиционного процесса строительства.

**Ключевые слова:** экологическая экспертиза, нормативно-правовые акты, законодательство, государственное управление.

**Korzh Z.V., Voycickiy A.P. Normative and Legal and Organizational Aspects of ecological assessment of project materials**

The paper analyses the enagement of building project materials ecological assessment as compared to the experience of western countries. The necessity of making changes in the place assessing the effects on the environment in the general scheme of the investment building projects.

**Key words:** ecological assessment, legislation, public administration.

**Постановка проблеми.** Аналізуючи сучасну екологічну ситуацію в Україні, слід визнати і враховувати, що кардинальних зрушень у цьому питанні за роки незалежності не відбулося, чому, звісно, існує низка причин як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку.

Серед головних причин, що призвели до критичного стану довкілля, – відсутність належних правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та проектів, ефективних методів управління і контролю за дотриманням екологічного законодавства суб'єктами підприємництва.

Україна, на відміну від розвинутих країн світу, поки що залишається державою, де зберігається екстенсивний тип розвитку економіки, що неминуче призводить до нераціонального природокористування. Для країни ще й тепер характерні глибинні диспропорції загальнодержавних і регіональних економічних структур, невідповідність між розміщенням природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу, науково-технічна й технологічна відсталість. Наслідок цього – прогресуюче виснаження природних ресурсів, погіршення якості довкілля. За таких умов стає очевидною необхідність вирішення складної системи завдань оптимізації природокористування й оздоровлення навколишнього природного середовища.

*Аналіз останніх досліджень.* На сучасному етапі розвитку суспільства питання забезпечення екологічної безпеки держави та безпосередньо нормативно-правового забезпечення реалізації її екологічної політики займають одну з провідних позицій.

Незаперечним є той факт, що людина разом із навколишнім природним середовищем становить єдине ціле, і більшість екологічних проблем зумовлені прямим або ж опосередкованим антропогенним впливом на довкілля. До того ж зрозуміло, що проекти, які не відповідають законам природи, порушують безпеку суспільного розвитку. Враховуючи те, що помилки у прийнятті рішень коштують суспільству дорого, адекватна економіко-екологічна оцінка господарських рішень та проектів освоєння природних ресурсів, за якої вони всебічно аналізуються з точки зору їх впливу на довкілля, є актуальною і необхідною.

Дослідженню проблематики методичних аспектів здійснення екологічної експертизи та оцінки впливу на навколишнє середовище як складової Державних будівельних норм України присвячені роботи І.Б.Абрамова, Б.В.Солухи, С.В.Калиновського, В.Г.Левчія, В.Я.Василенка, Є.О.Яковлева та ін.

На неналежну підготовку матеріалів, що подаються на державну екологічну експертизу, вказують дослідження В.Г.Левчія. Науковець зазначає недостатню увагу та відсутність належних даних про вплив проектованої діяльності на техногенне та соціальне середовище і інформації стосовно ставлення громадськості до проектів будівництва в матеріалах оцінки впливу на довкілля, що надаються на державну екологічну експертизу в складі комплексної експертизи. Основними причинами підвищення інвестиційних ризиків та затримками в реалізації проектів будівництва, на думку В.Г.Левчія, є також “недостатня обізнаність замовників і проектантів комплексу природоохоронних, санітарно-гігієнічних та нормативно-правових вимог, порядку отримання дозвільних документів”, а також запізніле проведення ОВНС уже після того, як рішення про будівництво прийняте.

У дослідженнях В.Я.Василенка вказується на неповну комплектацію документів, що подаються для еколого-експертних оцінок проектних матеріалів у складі комплексної державної експертизи та відсутність у них екологічних оцінок можливих аварійних ситуацій, відзначається також недостатня увага впливу проектованої діяльності з точки зору задоволення потреб основних верств населення.

Таким чином, переважна увага науковців зосереджена насамперед на окремих складових проектних матеріалів, які подаються на державну екологічну експертизу в складі комплексної державної експертизи. У більшості досліджень розглядаються лише певні складові проектної документації та пропонуються відповідно можливі шляхи їх удосконалення.

*Метою* наших досліджень було проаналізувати існуючий порядок здійснення екологічної експертизи проектів будівництва в нашій країні та за кордоном і запропонувати шляхи покращання нормативно-правового забезпечення реалізації екологічної експертизи, які б сприяли усуненню більшості наявних недоліків.

*Виклад основного матеріалу досліджень.* Сьогодні екологічна експертиза як особлива організаційно-правова форма превентивного контролю є одним з найбільш ефективних засобів запобігання шкоді, яка завдається навколишньому середовищу і здоров'ю людини. Основне призначення екологічної експертизи полягає в тому, що вона повинна передувати прийняттю господарських та інших рішень і стати надійною перешкодою на шляху прийняття екологічно необґрунтованих (небезпечних) рішень, забезпечувати тим самим контроль за здійсненням заходів екологічної безпеки в господарській та іншій діяльності [2].

Як специфічний елемент екологічного прогнозування екологічна експертиза дає змогу не лише визначати і прогнозувати наслідки впливу запланованих проектів і діючих об'єктів на довкілля, але й давати науково обгрунтовані рекомендації для їх наступного доопрацювання з екологічних, соціальних, технічних і економічних позицій у конкретних природних умовах. Таким чином, екологічна експертиза – важливий організаційно-правовий захід, спрямований на забезпечення реалізації екологічної функції держави, вона є невід'ємною частиною планування, проектування і прийняття управлінських рішень. У цьому полягають основні функції екологічної експертизи.

Комплексний підхід до проведення експертизи екологічно значущої діяльності передбачає ієрархічну систему експертиз. Провідне місце в ній повинно належати екологічній експертизі, але водночас вона не може бути універсальним засобом забезпечення екологічної та технологічної безпеки. Очевидно, що така безпека може бути гарантована лише в разі системного розгляду планованої та здійснюваної діяльності всіма у цій сфері видами експертиз: технічною, економічною та екологічною, оскільки технічна та економічна експертизи використовуються у системі державного управління у сфері розвитку продуктивних сил для здійснення внутрішньої системної функції. Екологічна експертиза ж забезпечує міжсистемну корекцію розвитку суспільства і природи.

Основні принципи організації екологічної експертизи визначені Законом України “Про охорону навколишнього природного середовища” (ст. 26-28) [1], а конкретний механізм її здійснення регламентовані Законом України “Про екологічну експертизу” [2] та Постановою Кабінету Міністрів України “Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи” [8].

*Особливості проведення екологічної оцінки проектних матеріалів будівництва.*

Серед проектних матеріалів, які подають на екологічну експертизу, вагоме місце посідає оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) – один із головних інструментів екологічного планування. ОВНС – це комплексний прогноз змін стану природного, соціального і техногенного середовищ, який роблять на підставі аналізу впливів передбачуваної господарської діяльності з урахуванням можливих заходів безпеки з метою недопущення таких змін та, відповідно, реалізації такого виду діяльності.

Важливими моментами розвитку теорії та практики ОВНС стали прийняття законів України [1; 2] та кількох важливих нормативних матеріалів щодо складу і змісту матеріалів оцінки впливу запроєктованої господарської діяльності на стан навколишнього середовища і природних ресурсів (ОВНС) [9].

Одним із завдань екологічної експертизи, відповідно до ст. 5 Закону України “Про екологічну експертизу”, є “оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища та якість природних ресурсів; оцінка ефективності, повноти, обгрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища”. Відповідно до чинного законодавства України вимоги до матеріалів ОВНС закріплено у ст. 36 цього Закону – “Вимоги до матеріалів оцінки впливу на навколишнє природне середовище”.

Ст. 51 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” висуваються також вимоги щодо “підприємств, установ та організацій, які розміщують, проектують, будують, реконструюють, технічно переозброюють, вводять у дію підприємства, споруди та інші об'єкти, а також проводять дослідну діяльність, що за їхньою оцінкою може негативно вплинути на стан навколишнього природного середовища, подають Міністерству охорони навколишнього природного середовища України та його органам на місцях спеціальну заяву про це”. Суттєвим

недоліком цього положення є те, що *визначення можливості (чи неможливості) негативного впливу запланованої діяльності на стан довкілля віднесене до відання цих установ та організацій, які планують цю діяльність*, що порушує прийняття об'єктивного та неупередженого рішення.

Відповідно до ст. 15 Закону України “Про екологічну експертизу” документація на об'єкти державної екологічної експертизи повинна містити: комплексну еколого-економічну оцінку впливу запланованої чи здійснюваної діяльності на стан навколишнього природного середовища, використання і відтворення природних ресурсів, що оформлена у вигляді окремого тому (книги, розділу) документації і Заяви про екологічні наслідки діяльності; обґрунтування впровадження сучасних, досконалих нематеріал- і неенергоємних, мало- і безвідходних технологічних процесів; забезпечення комплексної переробки, утилізації і ефективного використання відходів виробництва.

Тобто законодавством закріплено, що матеріали ОВНС є цілком окремою, самостійною частиною документації, присвяченою прогнозу впливу певної діяльності не тільки на стан довкілля, але й на раціональність користування природних ресурсів. Ст. 36 визначено, що у матеріалах оцінки впливу на навколишнє природне середовище запланованої чи здійснюваної діяльності обґрунтовуються її доцільність та способи реалізації, можливі альтернативні варіанти рішень, характеристика стану навколишнього природного середовища території, види та рівні впливу на нього в нормальних і екстремальних умовах, можливі зміни його якісного стану, еколого-економічні наслідки діяльності, заходи щодо зменшення рівня екологічного ризику і забезпечення вимог екологічної безпеки.

В Україні ОВНС жорстко включена до процесу проектування, яке розпочинається реально тоді, коли рішення про розгортання певної господарської діяльності вже фактично прийняте (див. таблицю). *Тобто ОВНС не передуює прийняттю рішення, не є його складовою, а здійснюється здебільшого постфактум.*

Першим етапом процедури ОВНС як складової передінвестиційних досліджень є складання Заяви про наміри та попередня оцінка впливу об'єкта проектування на навколишнє середовище, в якій містяться вимоги стосовно надання дуже стислих відомостей щодо можливих впливів на різні складові довкілля (див. таблицю). Звичайно, жодного стосунку до ОВНС у справжньому розумінні цього поняття зазначена інформація щодо можливих впливів майбутньої господарської діяльності на складові довкілля (геологічне, повітряне, водне середовище та ін.) не має – це просто фіксація цілком очевидних речей, на зразок “очищені промислові стічні води, зважаючи на їх порівняно незначні об'єми, не справлять суттєвого негативного впливу на стан річки...” і тому подібне [6; 7; 9]. Така інформація (за умови її об'єктивності) дійсно може дати певне (хоч і дуже поверхове) уявлення про “екологічність” того чи іншого виробництва і рівень його теоретично можливої небезпеки для довкілля (без прив'язки до конкретної території). Вона є, безумовно, корисною і потрібною, але аж ніяк не достатньою для забезпечення можливості справді об'єктивного аналізу варіантів розміщення об'єкта на рівні процедури ОВНС.

Тобто реально відбувається обрання пріоритетного варіанта не на підставі висновків процесу ОВНС, а виходячи в основному з інтересів та уподобань замовника при, звісно, “урахуванні екологічної обстановки”.

Відбувається це тому, що, як уже зазначалося, в Україні ОВНС є частиною процесу проектування, а її результати – розділом документації, тоді як по своїй суті

ОВНС мала б бути процесом прийняття рішення, за яким ішло б проектування – як документальне оформлення такого справді належно обґрунтованого рішення.

Вимоги ДБН стосовно змісту і повноти характеристик та оцінок впливів на окремі вищезазначені компоненти довкілля (водні ресурси, повітря тощо) в цілому є достатніми для висвітлення їх у матеріалах ОВНС, але водночас потребують окремих змін.

Аналіз цієї частини нормативно закріплених вимог щодо матеріалів ОВНС засвідчує, що виконання їх у повному обсязі відповідно до положень зазначених ДБН (2-4 етапи ОВНС) спроможне забезпечити в кожному конкретному випадку належне розкриття прогностичних екологічних наслідків реалізації запроєктованої діяльності в обсягах, достатніх для виконання завдань ОВНС і повної реалізації природоохоронної складової потенціалу ОВНС в Україні.

Особлива увага приділяється частині, яка є логічним висновком матеріалів ОВНС, – Заяві про екологічні наслідки діяльності (5 етап ОВНС). Зокрема визначено, що державна екологічна експертиза щодо документації стосовно видів діяльності та об'єктів, які становлять підвищену екологічну небезпеку, має проводитись після оголошення замовниками через засоби масової інформації Заяви про екологічні наслідки діяльності.

Процедура ОВНС “західного типу” передбачає по можливості якнайповніше залучення громадськості до вирішення питання організації певної господарської діяльності на якомого ранній стадії. Робиться це, звичайно, не заради вдоволення амбіцій окремих лідерів громадських угруповань чи організацій у цілому, а для забезпечення безконфліктного (тією мірою, в якій це можливо) й успішного здійснення запланованої діяльності та досягнення відповідної господарської чи іншої мети.

Нормативними документами України надається велике значення Заяві про екологічні наслідки передбачуваної діяльності як документа, обов'язкового і необхідного для еколого-експертної оцінки проектних матеріалів і який є юридичним документом щодо суті цих наслідків, про гарантії виконання заходів щодо забезпечення екологічної безпеки на весь період здійснення проектованої діяльності.

*Зарубіжний досвід.* У зарубіжних країнах оцінка впливу на довкілля (ОВД) має суттєві відмінності від нашої процедури, її вперше було запроваджено у США з 1 січня 1970 р. У більшості індустриальних держав такі процедури або їх основні елементи були узаконені до середини 80-х рр. Упродовж наступних років цей процес набув подальшого розвитку. Вирішальну роль у цьому процесі відіграла Директива 85/337/НЕС, відповідно до якої запровадження ОВД стало обов'язковим у країнах Європейського Союзу [5]. ОВД вимагає від інвесторів, проектувальників, аналітиків враховувати не тільки безпосередні впливи, але й опосередковані, а також думку громадськості, довготермінові наслідки, кумулятивні ефекти майбутніх об'єктів на стан довкілля.

Таким чином, загальний потенціал ОВНС в Україні на сьогодні значно поступається “західному типу”, оскільки він не має економічної складової, яка *дає змогу попередити непродуктивні витрати інвестицій*. Відмінності між цими двома процедурами полягають в ідеології самої оцінки, оскільки вся процедура ОВД від ідеї до практичної реалізації базується на варіантності рішень, які змінюються залежно від результатів здійснення цієї оцінки. В Україні відповідно до ст. 8 Закону України “Про екологічну експертизу” вказується, що “до документації на об'єкти екологічної експертизи додаються обґрунтування з комплексною еколого-експертною оцінкою існуючого чи передбачуваного впливу на стан навколишнього природного середовища...”. Отже, у цьому випадку первинним є рішення, а тоді вже ОВНС. Суть відмінностей між цими процедурами полягає в наступному:

– ОВД є процесом прийняття оптимального і прийняттого екологічно-господарського рішення, або завдання ОВНС “західного типу” полягає у визначенні

доцільності (економічної) і прийнятності (екологічної) запланованої діяльності через врахування максимально широкого спектру факторів при виборі оптимального напрямку досягнення поставленої мети. Таким чином, фактично весь потенціал ОВД полягає в економічному інтересі – конкретно в мінімізації (як ідеал – взагалі запобіганні) непродуктивних витрат капіталовкладень при досягненні бажаної бізнесової мети. Визначення впливу на довкілля виступає при цьому як свого роду “лімітуючий фактор”, який може мати вирішальне значення при розв’язанні питання доцільності капіталовкладень взагалі. ОВНС в Україні – складова проектування, що забезпечує інтереси охорони довкілля, обґрунтовує вже прийняте господарське рішення і визначає шляхи мінімізації його негативного впливу на довкілля. *Альтернативність – основа рішень ОВД, тоді як ОВНС – тільки складова обґрунтувань тих рішень, які затверджують;*

– ОВД базується на якнайширшому залученні громадськості до процесів вироблення та прийняття оптимальних господарських рішень, в Україні ж точка зору громадськості фіксується в матеріалах ОВНС (4 етап ОВНС) і за можливістю (з економічної точки зору) – враховується.

Такий порядок відображає традиційні для постсоціалістичних країн процедури прийняття рішень, де не повною мірою дотримуються демократичних принципів і не завжди підкріплені реальними механізмами залучення громадськості, а також сучасними еколого-економічними методами оцінки впливів на довкілля. На жаль, екологічна свідомість, а також фаховий рівень значної кількості управлінців, підприємців у сфері економіки також ще не досягли такого рівня, за якого вони б визначали реальні пріоритети, завдання, шляхи їх розв’язання, особливо в питаннях відносин бізнесу і захисту середовища [7].

Внаслідок відсутності всебічного аналізу, який би відповідав рівневі розвитку соціально-економічних відносин, уже у процесі реалізації господарських проектів, ніби досить привабливих у момент ухвалення, часто маємо негативні наслідки, прямі або ж опосередковані втрати прибутків чи просто збитки, нечіткі перспективи. Це вказує не тільки на відсутність сучасної теоретико-економічної основи у чинних методиках, інструкціях, але і на нефаховість сучасних експертів, істотні прогалини у чинному законодавстві.

Зважаючи на вищезазначене можливим вирішенням цієї проблеми є внесення змін до нової редакції ДБН, а саме в частині послідовності виконання етапів ОВНС відносно етапів проектування і будівництва. Так пропонується вже на другому етапі ОВНС залучення громадськості до прийняття рішення про місце розміщення об’єкта будівництва та розроблення матеріалів ОВНС (в чинній редакції четвертий етап). Це дасть змогу провести на більш ранньому етапі проектування еколого-економічний аналіз існуючих варіантів місця розміщення об’єкта (економічна складова) та дозволить уникнути непередбачуваних втрат інвестицій при плануванні розміщення об’єкта.

Відповідно на третьому етапі при складанні завдання на розроблення ТЕО інвестицій будуть враховуватись матеріали вже розробленої ОВНС та результати громадських слухань і логічним продовженням буде на наступному, четвертому етапі ОВНС проведення комплексної державної експертизи проекту (складовою якої є державна екологічна експертиза).

На п’ятому, завершальному етапі передінвестиційних досліджень відбудеться узгодження матеріалів ОВНС у складі ТЕО інвестицій та їх затвердження за результатами комплексної державної експертизи проекту.

На наступному етапі – власне проектуванні – аналогічно пропонується виконання ОВНС у повному обсязі. Якщо вона не проводилась на попередньому

етапі, доцільно перемістити з сьомого етапу чинної редакції на шостий етап. Це дасть можливість провести розробку робочого проекту більш ґрунтовно відповідно до матеріалів уже розробленої ОВНС.

Отже, оцінка впливів на довкілля – це важливий крок до оптимізації використання ресурсів з метою досягнення рівноваги між розвитком суспільства і збереженням якості довкілля – екологічно безпечного розвитку суспільства. А врахування досвіду зарубіжних країн у проведенні ОВД дозволяє аналітичними методами кількісно оцінити ймовірні економічні, екологічні, соціальні наслідки проектів і програм. Такий підхід сприятиме усуненню безсистемності, розрізненості інформації, що є в розпорядженні тієї особи, яка приймає управлінське рішення.

*Висновки.* 1. Стратегія сталого розвитку держави потребує комплексного системного підходу до вирішення проблем взаємоузгодження і збалансування соціальних, економічних та екологічних факторів розвитку держави. Тому вирішення екологічних проблем без вирішення соціально-економічних є неможливим.

2. Інститут екологічної експертизи є важливим і необхідним елементом державної екологічної політики, якому відводиться одна з головних ролей у прийнятті управлінських рішень. З метою його розвитку органам державного управління необхідно розробляти, використовувати та вимагати впровадження сучасних методів оцінки впливу на довкілля як основного способу вдосконалення інструментів екологічної політики.

3. Потенціал оцінки впливу на довкілля (ОВНС) в Україні поступається потенціалу ОВНС “західного типу”, оскільки не є процесом прийняття оптимального управлінського рішення на етапі державної екологічної експертизи. Він позбавлений економічної складової, яка дає можливість попередити непродуктивні витрати інвестицій та звести до мінімуму екологічні збитки внаслідок господарської діяльності.

4. Потребує доопрацювання процедура оцінки впливу на довкілля, а саме пропонується в новій редакції ДБН визначити за мету ОВНС – прийняття рішення щодо господарської діяльності на умовах альтернативності, що буде включати не лише екологічне, а й економічне обґрунтування варіантів розміщення об’єкта будівництва замість практики екологічного обґрунтування вже прийнятого рішення.

5. Пропонується в новій редакції ДБН внести зміни до місця ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва, а саме розробку “Завдання на розробку матеріалів ОВНС” у повному обсязі здійснювати на першому етапі проектування (див. таблицю) при визначенні інвестиційних намірів та підготовці вихідних даних щодо об’єкта будівництва. Такий порядок дозволить на другому етапі проектування взяти до уваги думку громадськості щодо наміченого проекту та розробити матеріали ОВНС в повному обсязі з урахуванням як екологічної, так і економічної і соціальної складової.

Відповідно на третьому етапі складання та узгодження завдання на розроблення ТЕО інвестицій буде відбуватись на підставі результатів ОВНС та результатів громадських слухань. Четвертий етап буде присвячений комплексній державній експертизі проекту і завершальний, п’ятий етап дасть змогу узгодити матеріали ОВНС у складі ТЕО інвестицій за результатами комплексної державної експертизи проекту.

Такий порядок дасть змогу гармонізувати місце ОВНС у загальній схемі інвестиційного процесу будівництва, усуне існуючі недоліки при підготовці проектної документації для будівництва та сприятиме прийняттю всебічно обґрунтованих управлінських рішень, а відповідно – екологічній безпеці території та реалізації екологічної політики в цілому.

## Виконання ОВНС у схемі інвестиційного процесу будівництва

| Етап                                                | Зміст етапу проектування і будівництва                                                                                                                                                               | Зміст етапу ОВНС                                                                                                                                                                                                          | Пропонується у новій редакції                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Прийняття інвестором рішення про будівництво</b> |                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>Передінвестиційні дослідження</b>                |                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 1                                                   | Підготовка вихідних даних щодо об'єкта, наміченого до будівництва; визначення виробничої програми, інвестиційних намірів, потреб у сировині, енергоресурсах і кадрах тощо; передпроектні розроблення | Складання Заяви про наміри. Попередня оцінка впливу об'єкта проектування на навколишнє середовище                                                                                                                         | Складання Заяви про наміри. Складання короткої оцінки впливу об'єкта проектування на довкілля до матеріалів: вибору і відведення земельної ділянки, майданчика (траси) будівництва. Складання завдання та розроблення матеріалів ОВНС                                                                     |
| 2                                                   | Розроблення варіантів розміщення об'єкта з урахуванням стану навколишнього середовища й інженерної підготовки території                                                                              | Складання короткої ОВНС до матеріалів: вибору і відведення земельної ділянки, майданчика (траси) будівництва                                                                                                              | Проведення громадських слухань за можливими варіантами розміщення об'єкта. Розроблення матеріалів ОВНС                                                                                                                                                                                                    |
| 3                                                   | Складання і узгодження завдання на розроблення ТEO інвестицій, ЕП                                                                                                                                    | Складання завдання на розроблення матеріалів ОВНС у складі завдання на розроблення ТEO інвестицій, ЕП                                                                                                                     | Складання завдання на розроблення ТEO інвестицій, ЕП, узгодження їх з матеріалами ОВНС та результатами громадських слухань. Складання Заяви про екологічні наслідки діяльності                                                                                                                            |
| 4                                                   | Розроблення ТEO інвестицій, ЕП у обсязі, встановленому нормативними документами                                                                                                                      | Розроблення матеріалів ОВНС у складі ТEO і інвестицій, ЕП і проведення громадських слухань для об'єктів. Складання Заяви про екологічні наслідки діяльності                                                               | Комплексна державна експертиза проекту. Передача Заяви про екологічні наслідки діяльності в місцеві органи влади                                                                                                                                                                                          |
| 5                                                   | Узгодження і затвердження ТEO інвестицій, ЕП                                                                                                                                                         | Комплексна державна експертиза й узгодження матеріалів ОВНС у складі ТEO інвестицій або ЕП. Передача Заяви про екологічні наслідки діяльності в місцеві органи влади                                                      | Узгодження матеріалів ОВНС у складі ТEO інвестицій або ЕП за результатами комплексної державної експертизи проекту                                                                                                                                                                                        |
| <b>Проектування</b>                                 |                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 6                                                   | Складання і узгодження завдання на розроблення проекту (робочого проекту)                                                                                                                            | Підготовка завдання на розроблення матеріалів ОВНС у складі завдання на розроблення проекту (робочого проекту) з урахуванням змін проектних рішень проти прийнятих у ТEO інвестицій, ЕП або змін у містобудівній ситуації | Підготовка завдання на розроблення матеріалів ОВНС у складі завдання на розроблення проекту (робочого проекту) з урахуванням змін проектних рішень проти прийнятих у ТEO інвестицій, ЕП або змін у містобудівній ситуації. Виконання ОВНС у повному обсязі, якщо вона не проводилася на попередніх етапах |



|                     |                                                       |                                                                                                                                                                        |                                                                |
|---------------------|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| 7                   | Розроблення проекту (робочого проекту)                | Виконання ОВНС у повному обсязі, якщо вона не проводилася на попередніх етапах, або уточнення ОВНС відповідно до складу проекту (робочого проекту)                     | Уточнення ОВНС відповідно до складу проекту (робочого проекту) |
| 8                   | Узгодження і затвердження проекту (робочого проекту)  | Комплексна державна експертиза та узгодження матеріалів ОВНС відповідно до вимог чинного законодавства                                                                 | Без змін                                                       |
| 9                   | Розроблення робочої документації                      | Уточнення матеріалів ОВНС при змінах технології виробництва і проекту виконання будівельно-монтажних робіт тощо, представлення їх на узгодження та державну експертизу | Без змін                                                       |
| <b>Будівництво</b>  |                                                       |                                                                                                                                                                        |                                                                |
| 10                  | Будівництво об'єкта                                   | Отримання дозволу на будівництво. Реалізація заходів згідно з матеріалами ОВНС                                                                                         | Без змін                                                       |
| <b>Експлуатація</b> |                                                       |                                                                                                                                                                        |                                                                |
| 11                  | Освоєння проектної потужності (післяпроектний аналіз) | Оцінка ефективності природоохоронних захисних заходів згідно з матеріалами ОВНС, уточнення матеріалів ОВНС та проведення післяпроектного аналізу за необхідності       | Без змін                                                       |

### ***Список використаних джерел***

1. Закон України про охорону навколишнього природного середовища. – Режим доступу : [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
2. Закон України про екологічну експертизу. – Режим доступу : <http:// www.rada.gov.ua>
3. Закон України про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. – Режим доступу : <http:// www.rada.gov.ua>
4. Закон України про основи національної безпеки. – Режим доступу : <http:// www.rada.gov.ua>
5. *Бесяцкий А. В.* Экологическая экспертиза: правовые проблемы и перспективы / А. В. Бесяцкий // Сов. гос-во и право. – 1991. – № 5. – С. 126.
6. *Калиновський С. В.* Оцінка впливу і екологічна експертиза – сьогодні і завтра / С. В. Калиновський // Рідна природа. – 2000. – № 1. – С. 17–24.
7. Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) об'єктів проектованої діяльності. Практика проведення оцінки впливів та розроблення ОВНС у складі проектної документації для будівництва : матеріали наук.-практ. консультац. семінару, 26-30 трав. 2003 р., Ялта / відп. ред. М. А. Ко-ровіна. – К. : Товариство “Знання” України, 2003. – 26 с.
8. Про порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовт. 2007 р. № 1269. – Режим доступу : <http:// www.rada.gov.ua>
9. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд : ДБН А.2.2-1-2003. Затв. Держ. комітетом з будівництва та архітектури. – К., 2004. – 19 с.